

GÖÇMEN ÇOCUKLARIN EDEBİYATI: ÖTEKİ KAVRAMININ İZİNDE ALMANYA VE BULGARİSTAN ÖRNEĞİNDE ÇOCUK KİTAPLARINA GENEL BİR BAKIŞ

IMMIGRANT CHILDREN'S LITERATURE: AN OVERVIEW OF CHILDREN'S BOOKS IN THE CASE OF GERMANY AND BULGARIA IN SEARCH OF THE CONCEPT OF THE OTHER

Yazar/Author

Sibel TUNA

Doktora öğrencisi Trakya
Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Yabancı Diller
Eğitimi Bölümü Alman Dili
Eğitimi Anabilim Dalı,
Edirne. E-Posta:
sibeltuna09@gmail.com.
ORCID-NO: 0000-0001-
9389-3159

Hikmet ASUTAY

Trakya Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Yabancı Diller
Eğitimi Bölümü Alman Dili
Eğitimi Anabilim Dalı,
Edirne. E-Posta:
hikmetasutay@yahoo.de.
ORCID-NO: 0000-0002-
0175-2429

ÖZET: Öteki kavramı yazın dünyasında yirminci yüzyılın ikinci yarısında çokça kullanılmaya başlanmış bir kavram olagelmış ve günümüzde de artan küreselleşme süreciyle birlikte daha fazla gündem olmaya başlamıştır. Yazınbilim içinde de öteki kavramı ile birlikte ötekileştirilen daha alt yazın türleri söz konusu olmaya başlamıştır. Bunlardan biri azınlık yazınıdır. Bu çalışmada ele alınan Bulgaristan Türklerinin yazını bu anlamda öteki yazın olarak görülmüştür. Bir diğer alt tür olan çocuk ve gençlik yazını da uzun zamanlar boyunca öteki yazın ya da bir alt yazın olarak ifade edilmiştir. Bu çalışmada her iki öteki olarak görülen alt yazın örneklerinin bir araya geldiği Bulgaristan'daki Türk Çocuk yazını ele alınmıştır. Türk nüfusunun Türkiye dışında yoğun olarak yaşadığı ülkelerin başında Almanya ve Bulgaristan gelmektedir. Çocuk Edebiyatı ise son zamanlarda adından sıkça söz ettiren yeni bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma ile Almanya ve Bulgaristan örneğinde, çocuk edebiyatı bağlamında Türk yazarlar ve şairler tarafından üretilmiş olan çocuk kitaplarının genel olarak tanıtılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini, rastgele olarak seçilen 50 tane Almanya'da yayınlanmış olan çocuk kitapları ile 50 tane Bulgaristan'da yayınlanmış olan çocuk kitapları oluşturmaktadır. Çalışmaya her iki ülke örneğinde, çevirisi yapılan kitaplar ile Türkiye'ye göç eden Türk yazar ve şairlerinin bu alandaki kitapları dâhil edilmiştir. Ana vatandan ayrı olarak varlığını sürdüren Türkler için yeni nesillere gerek Türk dilinin öğretilmesi gerekse kültür aktarımının sağlanması açısından çocuk kitapları önemli bir görev üstlenmektedirler. Öteki kavramının izlerinin çocuk kitaplarında da sürülebilmesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle çalışmanın bir bölümünü Almanya'da yaşayan Türk yazar ve şairler tarafından yazılan çocuk kitapları diğer bölümünü de Bulgaristan'da yaşayan Türk yazar ve şairler tarafından üretilmiş çocuk kitapları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öteki, Göçmen edebiyatı, Çocuk edebiyatı, Çocuk kitapları

ABSTRACT: The concept of the other has been a concept that has been widely used in the world literature in the second half of the twentieth century, and today it has started to be on the agenda more and more with the increasing globalization process. In literature, there are more sub-literary types that are marginalized together with the concept of the other. One of them is minority literature. In this sense, the literature of the Bulgarian Turks, which is discussed in this study, is seen as the other literature. Child and youth literature, which is another sub-genre, has been expressed as other literature or a sub-type for a long time. In this study, Turkish Children's literature in Bulgaria, which brings together the examples of subtitles that are seen as both other, is discussed. Germany and Bulgaria are at the forefront of the countries where the Turkish population lives intensively outside of Turkey. Children's Literature, on the other hand, has emerged as a new discipline that has been frequently mentioned recently. With the study, it is aimed to introduce the children's books produced by Turkish writers and poets in the context of children's literature in the example of Germany and Bulgaria. The sample of this study consists of randomly selected 50 children's books published in Germany and 50 children's books published in Bulgaria. In the examples of both countries, the translated books and the books of Turkish writers and poets who immigrated to Turkey were included in the study. Children's books play an important role in terms of teaching the Turkish language to the new generations and ensuring the transfer of culture for the Turks who continue their existence apart from their motherland. They also have importance in that the traces of the concept of the other can be traced in children's books. For this reason, one part of the study consists of children's books written by Turkish writers and poets living in Germany, and the other part consists of children's books produced by Turkish writers and poets living in Bulgaria.

Keywords: *Other, Immigrant literature, Children's literature, Children's books*

Giriş

Bu çalışma Türk ve Alman çocuk yazınından rastlantısal olarak elli kadar yayımlanmış çocuk kitaplarının taranarak öteki kavramı açısından çocuk ve çocuk gözünün kurgulandığı yapıtlarda genel olarak çocuk izleğinin ele alındığı bir çalışma olarak düşünülmüştür. Aslında

Geliş Tarihi/Received:
07.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted:
12.10.2022

Yayın Tarihi/Published:
15.12.2022

kapsamlı bir tez çalışması olabilecek bu çalışmada çocuk izleği genel olarak ele alınmış ve öteki kavramı açısından irdelenmeye çalışılmıştır. Bu konu bağlamında yer alan diğer bir amaç da Türk ve Bulgar çocuk yazını hakkında genel bir fikir edinmek, Alman ve Bulgar çocuk kitaplarında kurgulanan çocuk izleğinin karşılaştırmasını yapabilmektir.

Günlük hayatta sıkça karşımıza çıkan Göçmen kelimesini TDK şu şekilde açıklamaktadır: “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir”¹. Türk yazını içerisinde yurt dışında yaşayan ya da yaşadığı ülkeden Türkiye’ye gelen burada çalışmalarına devam eden birçok yazar, şair ve bunların ürettikleri eserler de dâhil edilmektedir. Bu gruptaki yazar, şair ve sanatçıları belirtmek için *göçmen yazarlar* kavramının kullanıldığı görülmektedir. Göçmenleri konu olarak oluşturulan yazınsal eserler zaman zaman onların sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yönden yaşamış oldukları problemleri konu edinmiştir. Yaşadıkları sorunlara gittiği ülkede çoğu zaman *öteki olma*, *öteki sayılma* gibi problemler de eklenmiştir. *Öteki kavramı* da *Göçmen yazını* başlığı altında çok sayıda eserde kendini hissettirmiştir. Göçmenlerin sevinçlerini, umutlarını, üzüntülerini konu almış ve bu duyguları onların bakış açısı altında değerlendirmişlerdir². Bu çalışma için açıklanması gereken bir diğer önemli kavram ise *Çocuk Yazını* kavramıdır. Bu kavramı Sever şu şekilde ifade etmektedir:

Çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım olanaklarıyla insan doğasını anlatan, sezdirenen, yaşamı tanımalarına yardımcı olan estetik bir araçtır. Bu aracın, çocukların gelişim süreçlerine ve demokratik kültürü içselleştirmelerine katkı sağlaması beklenir. Bunun için de edebiyat yapıtlarının çocuklarda, insan doğasına aykırı olan tutum, davranış ve eylemlere karşı duyarlık oluşturmaları; onların duygu ve düşüncelerini çocuğa göre olan durumlarla örneklerle eğitmesi gerekir. Bunun için de öncelikle, edebiyatın öğretme ve belletme yerine duyumsatma ve sezinletme işlevinin yaşama geçirilmesi gerekir³.

Bu bağlamda çocuklar için üretilmiş kitaplar birçok önemli işleve sahiptir. Çocuk kitaplarının üstlendiği önemli görevlerin başında ana dilin öğretiminin yanı sıra kültür aktarımını da sayabiliriz. Ayrıca çocuk kitapları “çocukların erken yaşlarda onları ilgilendiren konularda farkındalık kazanması ve bilgi sahibi olmasını sağlamak”⁴ gibi bir diğer önemli görevi de yerine getirmektedir. Bu çalışma ile Almanya ve Bulgaristan örneğinde, çocuk yazını bağlamında Türk yazar ve şairler tarafından üretilmiş olan çocuk kitaplarının genel olarak tanıtılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bir bölümünü Almanya’da yaşayan Türk yazar ve şairler tarafından yazılan çocuk kitapları diğer bölümünü de Bulgaristan’da yaşayan Türk yazar ve şairler tarafından üretilmiş çocuk kitapları oluşturmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde öncelikle *Edebiyatta öteki kavramı*, Göçmen yazını başlığı altında yayımlanan çocuklara yönelik yazılan eserlerde bu kavramın izini sürebilmek adına öncelikle ele alınacaktır sonrasında ise çocuk yazınının ortaya çıkışı ve gelişimine genel olarak değinilecektir.

Edebiyat ve Öteki Kavramına Genel Bir Bakış

Türklerin farklı bir milletin içerisinde yaşamaları onun öteki kavramı ile nitelendirilmesine neden olmuştur. Öteki kavramı TDK’de şu şekilde açıklanmaktadır: “Bilinenden, sözü edilenden ayrı, öbür”⁵. Ana yurtlarından ayrılan bu kişiler, göçmen nitelendirilmesinin yanı sıra *öteki kavramı* ile de nitelendirilmişlerdir. *Ötekileştirmeye* maruz kalma sadece göçmenler için değil, toplumu çeşitli yönlerden temsil eden bireyler için farklı dönemlerde ve farklı durumlarda da görülmüş ve halen de görülmektedir. *Ötekileştirilen* konulara bakıldığında ise çoğu zaman etnik köken, ırk, cinsiyet ve din gibi unsurların ön plana çıktığı görülmektedir⁶. Kendinden farklı görme, *öteki sayma* durumu bu kişilerin çoğu zaman gündelik yaşantı içerisinde ayrıştırılmalarına ve kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olmuştur. Günlük hayatta bu kadar yoğun bir şekilde maruz kalınan aitliğin dışında olma, farklı bir ifade ile *ötekilik* durumunun yazında kendine yer etmemesi neredeyse imkânsızdır. Şahin⁷e göre *bizim* haricimizdekiler şeklinde adlandırılan *öteki kavramı*, özellikle yazın dünyasında imaj konusunun ele alınmasına katkıda bulunmuştur⁸. Milas⁹ yazında imajı şu şekilde ifade etmektedir:

İmaj, karmaşık düşüncelerin, duyguların, anıların vb. belli bir ideolojik bütünleşme sonucunda ortaya çıkardığı bir sonuçtur. İmajların incelenmesinden, yazarların bilinçli ya da bilinçsiz, toplum içinde yaygın olan kimi kanıları hangi derecede izlediği görülebilir¹⁰.

Özellikle yazınsal metinlerde imajlar milli kimlikler ile yakından ilgilidir. Milli kimliğin yaratımında *öteki kavramı* etkin bir role sahiptir. Bunun örnekleri tarih ile ilgili romanlarda, azınlıkların oluşturduğu yazın ürünlerinde ve göçmen yazını eserlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir¹¹. Göçmen yazını başlığı altında *öteki kavramı* incelendiğinde ilk bakışta daha çok farklı bir ülkeye göçmen olarak gelen ya da azınlık statüsüne sahip kişiler için kullanıldığı düşünülse de aslında *öteki olma* durumu karşılıklıdır. Yeni bir ülkeye gelen kişiler içinde o ülkenin vatandaşları *ötekidir*. Bu kişiler, ait olamama durumlarını, kimlik karmaşalarını, dışlandıkları durumları bir içsel döküş olarak çok sayıda esere aktarmıştır. Gelecek nesillere kendi dillerini, dinlerini, gelenek ve göreneklerini çoğu kez de yaşadıklarını aktarma bilincinde olan çoğu yazar önemli sayıda çocuk kitapları da kaleme almışlardır. Bu çalışmada aslında bir bakıma *ötekilerin* gözünden *ötekileri* çocuklarına aktardıkları kitaplar tanıtılacaktır.

Dünyada Çocuk Yazınının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Yazın içerisinde önemli bir yere sahip olan çocuk yazınının ortaya çıkmasında sözlü ürünler önem arz etmektedir. Yazında yazılı döneme geçildikten sonra ise, çocuk yazını alanına giren ilk ürünlerin ortaya çıkması oldukça geç dönemlerde gerçekleşir. Çocuk yazınının oluşumunda ilk ürünler; ninni, tekerleme, masal vb. gibi hedef kitlesi çocuk olan sözlü türler olmuştur. Bu sözlü ürünler çocuk yazınının yazılı bir yazın olarak ortaya çıktığı döneme kadar, bu yazının ana malzemesini oluşturmuşlar ve yazılı yazına geçişle birlikte derlenerek çocuk yazını içindeki işlevlerini görmeye devam etmiştir¹². Çocuk yazınının tarihî arka planı üzerine yapılan çalışmalarda bu yazının varlığı insanlık tarihî ile paralel görülmüştür¹³. Bağımsız ve yazılı çocuk yazını kavramının ortaya çıkışı noktasında ise mevcut kaynaklar zaman olarak 17. ve 18. yüzyılları ve mekân olarak Avrupa kıtasını göstermektedir¹⁴. Çocuklar için üretilen ilk yayınların, eğitim materyali olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Çocuğun eğitiminde kullanılan belge niteliğindeki bu eserler arasında çocuk yazını türleri de yer almıştır. Bu bağlamda Orta Çağ Avrupası'nda kiliselerin çocuklar için bastırıldığı dinî içerikli hikâye kitapları örnek olarak verilebilir. Çocuklar için yayımlanmasına rağmen, çocuk yazını kapsamında değerlendirilemeyecek bu tarz eserlere matbaanın yaygınlaşması ile çocuk masalı kitapları da eklenmiştir. Bu dönemde alfabe öğretiminde yararlanılmak üzere basılan kitaplar arasında "Ezop Masalları"nın olduğu bilinmektedir¹⁵. Bu anlamda masalların, çocuklar için ayrıca bir kitap yazma fikrinin de tetikleyicisi olduğu düşünülebilir. Çocuk yazınının kuramsal bir zeminde gelişmesinde J. Locke ve J. J. Rousseau gibi Avrupalı düşünürlerin "çocuk" kavramı üzerindeki düşüncelerinin önemli rol oynadığı görülmektedir¹⁶.

Dünyada çocuk yazınının kendine özgü bir disiplin olarak ilk ortaya çıktığı yer, İngiltere olmuştur. İngiltere'de çocuk yazını kuramına yön veren ilk isimler John Locke ve John Newbery olmuştur. J. Locke'un "Eğitim Üzerine Bazı Düşünceler (Some Thoughts Concerning Education)" adlı eserinde yer alan ve çocukların doğal meraklarından birer uyarıcı olarak yararlanılmasını öneren görüşleri, daha sonraki yüzyıllarda da çocuk kitabı yazarlarını etkilemiştir. J. Newbery ise çalışmalarında çocuğun kendine özgü dünyasına dikkat çekmesi ve doğrudan çocuklar için kitaplar yazması ile İngiliz çocuk yazınında önemli şahıslar arasında yer almıştır. J. Locke ve J. Newbery gibi, J. Rousseau da İngiliz çocuk yazınının teorik zeminde gelişimine katkı sağlayan şahıslardan biridir. Söz konusu şahısların çocuk yazını alanında ileri sürdükleri "öğreticilik" ilkesi 18. yüzyıl İngiliz çocuk yazınında oldukça etkili olmuştur. 19. yüzyıla gelindiğinde çocuk yazınında görülen konular çeşitlenmiş olmasına rağmen "ahlakçılık" temel eğilim olmaya devam etmiştir. İngiliz çocuk yazını 20. yüzyılda özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında nitelik bakımından büyük ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemde çocuk kitaplarının sayısı artmış, güdümlü çocuk yazını yerini hayal gücünün hâkim olduğu yeni çocuk yazını anlayışına bırakmıştır¹⁷.

Fransa'da çocuk yazını ile ilgili ilk eser kabul edilen Charles Perrault'un klasik peri masalları, 14. Louis döneminde yazılan "Öyküler ve Geçmiş Zaman Söylencelerinden Dersler" adını taşıyan bir eserdir. Bu çalışma içinde yer alan ninni, masal, şiir ve tekerlemeler, çocuk yazını alanında, türlerinin ilk örneği olarak kabul edilmektedirler¹⁸. Perrault, aynı zamanda halk arasında bilinen masalları toplamış, çocuklar için kısaltarak yayımlamıştır. Bunların içinde "Kül Kedisi", "Parmak Çocuk", "Kırmızı Başlıklı Kız", "Çizmeli Kedi" vb. gibi bugün çocuk klasikleri olarak bilinen bazı eserler de vardır. Burada adı geçen masallar daha sonra Grimm Kardeşler'in Grimm Masalları derlemesinde yer almıştır. Perrault dışında; Jules Verne, George Sand, Alphose Doudet ve Alexandre Dumas Pere gibi sanatçılar da Fransız çocuk yazınına zenginleştiren diğer edebî kişilikler arasında yer almaktadır¹⁹.

Almanya'da çocuk yazınının gelişim sürecinde daha da eskilere gidildiğinde 16. yüzyılda dinî içerikli ve öğretici eserlerin varlığına rastlanmaktadır. Sonraki yüzyıllarda J. B. Basedow, J. F. Herbart gibi eğitimcilerin etkisiyle çocukların özelliklerine ve gelişim süreçlerine uygun eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. 19. yüzyılda Alman çocuk yazınında ulusal değerlere yönelik başlamış halk şiiri ve halk öyküleri derlenerek yayımlanmıştır²⁰.

Ülkemizde çocuk yazınının gelişimine bakıldığında ilk örneklerin sözlü yazın ürünleri olduğu görülmektedir. Çocukluğumuzda annemizden dinlediğimiz ninniler, büyüklerimizin anlattığı masallar, arkadaşlarımızla oyun oynarken söylediğimiz tekerlemeler ve bilmeceler aracılığıyla çocuk yazını ile daha çocuk iken karşılaştığımız söylenebilir. Türkiye'de doğrudan çocuklar için bir yazın meydana getirilebileceği fikri Tanzimat Dönemi'nde, Batı'dan yapılan çeviri eserler ile görülmeye başlamıştır. Tanzimat'tan önce de şair Nâbî'nin "Hayriyye" ve Sümbülzade Vehbî'nin "Lütfiyye" gibi, çocuklar için yazdıkları eserlere rastlansa da bu eserler daha çok tek bir çocuğu esas alan eğitim içerikli eserler olmuştur²¹. Ahmet Mithat Efendi'nin Fenelon'dan çevirdiği "Telemak" adlı eseri, Batı'dan birçok ünlü çocuk klasiği çevirisi izlemiştir. Yine bu dönemde, ilk kez çocuklara yönelik bir dergi olan "Mümeyyiz" yayımlanmaya başlamıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde yetişkinler için yazan şair ve yazarların çocuklar için de eser kaleme aldıkları görülmüştür. Rezaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci, Tevfik Fikret, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa vb. gibi edebiyatçıların yetişkinlere yönelik eserleri yanı sıra, çocuklar için yazdıkları eserleri de mevcuttur. Özellikle Millî Edebiyat Dönemi'nde çocuk yazınına yönelim bilinçli olarak artmış; Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul başta olmak üzere birçok şair ve yazar çocuklara yönelik didaktik eserler kaleme almışlardır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise, İbrahim Alaaddin Gövsa, Ali Ulvi Elöve, Ali Ekrem Bolayır, Aka Gündüz, Eflatun Cem Güney, Kemalettin Tuğcu, vb. gibi yazarlar çocuk edebiyatçısı kimliği ile ön plana çıkmışlar ve Türk çocuk yazınının kurucu kuşağı arasında yer almışlardır²².

Çağdaş Bulgar yazınında I. Dünya Savaşı yılları, "Bulgar Rönesans Dönemi"ne denk gelir ve savaş sonrası yıllar yeni eğilimlerin ve estetik anlayışların gelişme gösterdiği bir dönemdir. Bulgar çocuk yazınında bu dönem önceki yıllardan devam eden didaktizmin etkisini yitirmeye başladığı dönem olmuştur. Genelde iki dünya savaşı arasındaki bu yıllar Bulgaristan'da kültürel faaliyetlerin de gelişme gösterdiği dönemdir. Bu yıllarda yalnız yazın alanında değil, sanat, mimari ve müzik alanında da önemli gelişmeler gözlenmiştir. Bulgar çocuk yazını, Bulgarların yetişkin yazını kadar zengin ve yetişkin yazınına nazaran daha gelenekseldir. Bu yüzden dünyanın diğer çocuk yazınlarında da görülen "modernleşme" Bulgar çocuk yazınında çok yavaş girmiştir. Öte yandan, çağdaş çocuk yazını alanında varlık gösteren yazarlar, Bulgar yazınında da genel anlamda kendilerini kanıtlamış şahıslardır. Bu dönemin en ünlü ve en önemli çocuk edebiyatçıları arasında Dora Gabe, Elisaveta Bagrana, Emanuil Popdimitrov, Nikola Furnaciev, Nikola Vaptsarov, Geo Milev ve Asen Raztsvetnikov, vb. gibi yazınsal kişilikler vardır²³. Bulgaristan Türklerinin yazın dünyasında verdikleri eserlerde çocuk yazını ürünleri üzerine yoğunlaşmış ve "çocuk edebiyatçısı" yönü güçlü olan yazıncılar arasında Nevzat Mehmet Fuat, Aliş Sait, Nadiye Ahmet, Kazım Memiş, İsmail A. Çavuş, Ahmet Tımuş, Mercan Civan, İsmail Yakup, Latif Karagöz, İsa Cebeci,

Celil Yunus Yeniköylü, Muharrem Tahsin, Şaban M. Kalkan, Salih Baklacı, Kadir A. Osman gibi isimlerin anılması gerekir²⁴.

Almanya'daki Çocuklar İçin Yayımlanan Çocuk Kitapları

Alman Gençlik yazınının kendi gelişim sürecinin Türklerle de yakın ilgisi vardır. Bu alanda 1970'ten sonra yazılan eserlerde Türk işçi çocuklarının, yazın eserlerine yan figür olarak alındığı, hatta daha da öteye geçilerek yazılan eserin merkezine alındığı görülür. Eserlerde, Türk çocuklarının okullarında, evlerinde, sokak yaşamlarında, arkadaşlarıyla birlikte ve daha da önemlisi içinde yaşadıkları toplumda karşılaştıkları sorunların başka bir ifade ile *öteki olma* durumunun hem Alman hem de Türk yazarlarca ciddi bir şekilde işlenmesi bu açıdan dikkat çekicidir. Katharina Baudach'ın belirttiği gibi,

inde Türk işçi çocuklarının ve onların ailelerinin yer aldığı kitapların sayısı henüz fazla değil. Ama bunu kendilerine görev edinen yazarlar, konuyu çok ciddi olarak ele almışlar, incelemişler ve bu vesileyle de Türk dostlar edinilmiş, yazdıkları kitaplarda Türklerin tarihi, kültür ve gelenek bakımından kendilerinden çok farklı, fakat her şeyden önce onların da insan olduklarını göstermek istemişlerdir²⁵.

Almanya'da neredeyse elli yıldan fazla bir zamandan beri yaşayan ve hatta yedi yüz bini Alman vatandaşlığına geçen Türk kökenli insanların, her ne olursa olsun Türkiye, Türk dili ve Türk kültürü ile bağlantıları hiç kesilmemiştir. Artık üçüncü hatta dördüncü kuşak olarak kabul edilen Türk topluluğu ana dilleri olan Türkçe için günümüzde bile çeşitli çabalar sarf etmekte, farklı programlar ve projeler yaparak çocuklarının Türk dilini öğrenmelerine ve bunu sadece evde, akraba arasında değil, hayatın her döneminde ve her durumda kullanmaya daha çok özen göstermektedirler. Türkiye'de yabancı ellerde yaşayan Türk vatandaşları ile ilgili olan çeşitli kamu kurum ve kuruluşları vardır. Başta bakanlıklar, sonra bağımsız-resmî ve özel kuruluşlar olmak üzere hatta faaliyet gösteren yüzlerce firma, Türk dilinin, oradaki Türk çocuklarının Türkçelerinin geliştirilmesi için destek vermeli, yardım etmelidir. Bütün bu yayınların dışında önemli bir yatırımı da Kültür ve Turizm Bakanlığı yapmıştır. Yaklaşık 2006 yılından başlayarak "TEDA Projesi" adı verilen bir programın bütün yükünü çeken Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü irili ufaklı birçok eserin yabancı dillerde yayımlanmasını sağlamıştır. Büyük bir bölümü çocuk yazınına ayrılmış olan bu proje, Türk yazarların ve şairlerin kültür, sanat ve edebiyat ile ilgili kitaplarının Türkçe dışındaki dillerde ve ilgili ülkelerde yayımlanmasına destek verme projesidir. Almanya'daki, yayın evleriyle ve çevirmenlerle yapılan sözleşmeler sonunda çocuk yazınına ait kitapların sayısı yaklaşık seksen kadardır²⁶. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Almanya'da yaşayan Türk yazarların yayımlanmış çocuk kitaplarından, Türk yazınının önde gelen yazarları tarafından yayımlanan çocuk kitaplarının Almanca çevirilerinden ve TEDA projesi kapsamında çevirisi yapılan toplam 80 adet çocuk kitaplarının arasından rastgele olarak seçilen örnekler aşağıda belirtilecektir:

Tablo 1: Ünlü Türk Edebiyatçılarından Çevirisi Yapılan Çocuk Kitapları²⁷

Almanca Adı	Türkçe Adı	Yazar	Yayınevi ve Yılı
Was kümmert's mich	Kim Kime Dum Duma	Behiç Ak	Felsberg ,1987, 108s.
Rüzgârın Üzerindeki Şehir	Die Stadt auf dem Wind	Behiç Ak	Schulbuchverlag Anadolu, Hückelhoven, 2007, 29 s.
Kedi Adası	Die Katzeninsel	Behiç Ak	Schulbuchverlag Anadolu, Hückelhoven, 2007, 29 s.
Uyurgezer Fil	Der schlafwandelnde Elefan	Behiç Ak	Schulbuchverlag Anadolu, Hückelhoven, 2007, 29 s.

Yüksek Tansiyonlu Çınar Ağac	Die kranke Platane	Behiç Ak	Schulbuchverlag Anadolu, Hückelhoven, 2007, 29 s.
Atil hat Heimweh	Yurdumu Özledim	Gülten Dayıoğlu Çevirmen: Feridun Altuna	Berlin, ikoo yayınevi, 1985, 208 s.
Operation heisser Regen	Bu Dünya Çocukların Olsa	Gülten Dayıoğlu Çevirmen: Feridun Altuna	Berlin, ikoo yayınevi, 1985, 195 s.
Das Wort des Esels	Eşeğin Sözü	Orhan Veli Kanık Çevirmen: Yüksel Pazarkaya	Berlin, Ararat Verlag, 1981, 54 s.

Almanya’da yaşayan Türk toplumunun önemli bir bölümü çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Bu çocuk ve gençlerin bir kısmı Türkiye’de doğup küçük yaşlarda aileleri tarafından Almanya’ya getirilip orada büyümüş, diğer bir bölümü de Almanya’da doğmuş ve orada büyümüş ikinci ve üçüncü kuşak çocuklarıdır. Yapılan araştırmalar bu çocuk ve gençlerin aradan geçen bunca yıla karşın maalesef hâlâ Alman toplumunda uyum sorunu yaşadıkları ve farklı bir konuma sahip olduklarını ortaya koymaktadır: Ne tam Türk ne Alman, ya da hem Türk hem Alman²⁸. Bu ifadeden *öteki olma* durumu açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle hem Türkçenin öğretiminin desteklenmesi hem de burada yaşayan çocukların Almancalarının gelişmesi için ünlü edebiyatçılarımızın kitapları Almanca çevirisiyle yayınlanmıştır. Yukarıdaki tabloda Türk yazınının önemli isimlerinden Behiç Ak ve Gülten Dayıoğlu’nun kitaplarına ve Yüksel Pazarkaya tarafından Almancaya çevrilen Orhan Veli Kanık’ın kitabına yer verilmiştir. Elbette ki bu tür kitapların çevrilmesi Türk edebiyatımızın yazarlarının ve eserlerinin genç kuşaklar tarafından öğrenilmesi ve benimsenmesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 2: İki Dilli Yayınlanan Çocuk Kitapları

Almanca Adı	Türkçe Adı	Yazar	Yayınevi ve Yılı
Der Ausritt mit dem Esel	Eşekle Yolculuk	Fakir Baykurt Çevirmen: Uli Dietschy	Duisburg, yılı yok
Die Friedenstorte	Barış Çöreği	Fakir Baykurt Çevirmen: (Prof. Dr.) Petra Kappert	Berlin, Ararat Verlag, 1980, 95 s.
Gülibik, der Hahn	Gülibik	Çetin Öner Çevirmen: Cornelius Bischoff	Mülheim, a.a.Ruhr, Verlag an der Ruhr, 1993, 86 s.
Utku und der stärkste Mann der Welt.	Utku ve Dünyanın en güçlü Adamı	Yüksel Pazarkaya	München, Jugend u.Volk Verlag, 1974, 24 s.
Warmer Schnee und Lachender Baum	Sıcak Kar-Gülen Ağaç	Yüksel Pazarkaya	Freiburg, 1984.

Yukarıdaki tabloda iki dilli yayımlanan çocuk kitaplarından bazılarının yer verilmiştir. İki dilli okuma kitapları nedir? sorusunun cevabını Özyer şu şekilde açıklamaktadır:

İki dilli okuma kitapları, çeviri yani çevirmen tarafından erek dile çevrilerek yayımlanan kitaplar değildir. İki dilli kitaplarda hem kaynak hem de erek dil bir arada kullanılmaktadır. Bu kitaplarda metin Almanca ve Türkçe olarak -ya da Almanca ve İngilizce, vs.- birlikte basılmaktadır. Almanya’daki Türk çocuklarının bir kısmının bugün hâlâ ne Türkçeyi ne de Almancayı tam olarak bilip konuşamaları, Türk çocukları için iki dilli ders ve okuma kitaplarının yayınlanmasının en önemli nedenlerindedir. Bu kitaplar, çocukların iki dile de hâkim olmalarında, daha bilinçli bir dil kullanımı elde edilmelerinde önemli rol oynamaktadır²⁹.

Tablo 3: Sadece Almanca Çevirisi ile Yayımlanan Çocuk Kitapları

Almanca Adı	Yazar	Yayınevi ve Yılı
Sakarca, der Hahn	Fakir Baykurt Çevirmen: Uli Dietschy	Oberhausen, 1987, 133s.
Die Schönste der Welt	Fakir Baykurt Çevirmen: Ute Tornow	Ortadoğu Verlag, 1987, 150 s.
Wenn der Meddah kommt.	Can Göknil	Hamburg, Cecilie Dressler Verlag, 1995, 208 s.
Die fünf Finger und der Mond	Can Göknil	Hamburg, Nord-Süd Verlag, 1997, 24 s.
Sieben Zimmer voller Wunder	Can Göknil	Hamburg, Cecilie Verlag, 1996, 100 s.
Die Kinder vom Mondhügel	Can Göknil	Hamburg, Cecilie Verlag, 1997, 157 s.
Das Rosenmaedchen und die Schildkröte	Alev Tekinay	Frankfurt a.M., Brandes-Apsel Verlag, 1991, 122 s.

Daha önce de belirtildiği üzere Almancanın öğretiminin desteklenmesi bakımından yukarıda yer verilen çocuk kitapları bu amaca hizmet etmektedir.

Tablo 4: İki Dilli Yayımlanan Çocuk Öykü Kitapları

Almanca Adı	Türkçe Adı	Yayınevi ve Yılı
Zeitgenössische türkische Erzählungen	Çağdaş Türk Öyküleri	Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1. bs., 1990, 2. bs., 1993, 137 s.
Moderne türkische Erzählungen	Modern Türk Öyküleri	Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 2007, 168 s.
Alttürkische Nomadensagen neu erzählt	Dedem Korkut	Berlin, Ararat Verlag, 1983, 151 s.
Sinan und Felix	Sinan ve Felix	Annette Betz Verlag, 2007, 28s.
Mein Freund Gänseblümchen	Papatya Dostum Benim	Schulbuchverlag, 2004, 31s.
Der Regenbogenfisch	Gökkuşayıbalığı	Hueber Verlag, 2017
Im Zoo	Hayvanat Bahçesinde	Hueber Verlag, 2015, 16 s.
Bär Flo geht zum Frisör	Ayı Flo Berbere Gidiyor	Edition bi:libri, 2008, 24s.
Der Dachs hat heute schlechte Laune!	Porsuğun Bugün Keyfi Yok!	NordSüd Verlag, 2014, 32 s.
Das Allerwichtigste	En Önemlisi	Edition bi:libri, 2008, 48 s.
Eine Kiste Nichts	Bir Kutu Hiçbir Şey	Hueber Verlag, 2015, 24 s.
Kleiner Bär – Lars, bring uns nach Hause	Küçük Kutup Ayısı Bizi Eve Götür Lars	Hueber Verlag, 2011, 28 s.

Resim 1: İki dilli yayımlanan çocuk kitaplarına ait görseller

Yukarıdaki tabloya Alman çocuk yazarlarının iş birliği ile Almanca-Türkçe hazırlanmış en çok okunan çocuk kitapları da tabloya dahil edilmiştir.³⁰ İki dilli yayımlanan çocuk kitaplarının bir diğer yararı da, özellikle okul öncesi çağıdaki Almancayı yeterli derecede öğrenememiş çocuklara daha kolay bir şekilde öğretebilme imkânı sunmasını Özyer şöyle aktarmaktadır:

... Türk çocukları, örneğin iki dilli yayımlanan resimli okuma kitaplarıyla Türkçe karşılığı ile birlikte Almanca yeni sözcükler duyup, resimlerin yardımıyla sözcükleri daha kolay ezberleyebilmektedir. Burada 2010 yılında Susanne Böse'nin yazıp, Isabelle Dieter'in resimlediği, Türkçe çevirisini ise Gül Dilek Schlieker'in yaptığı 1, 2, 3 im Kindergarten- Yuvada 1, 2, 3 adlı resimli kitabı örnek vermek istiyorum. Kitap, 2004 yılında kurulan ve çocuklar için iki ve çok dilli kitaplar yayımlayan Edition bi:libri Yayınevi-kitaplara çoğu kez bir de CD eklemektedir- tarafından yayımlanmıştır. Çocuklara birden ona kadar sayıları saymayı öğretmeyi amaçlayan bu kitapta Paul ve Emre'nin anaokulundaki yaşamları, yedikleri yemekler, oynadıkları oyunlar anlatılırken, aynı zamanda her sayfada bir rakam öğretilip, resimlerle de sözcükler desteklenmektedir. Kitapta metnin Almancası üstte, Türkçesi ise altındadır. Resmin en altında öğretilen sayının farklı sözcüklerle desteklenerek tekrarı vardır. Böylece çocuk hem sayıyı hem de verilen yeni sözcükleri öğrenip Almanca dil dağarcığını genişletir. İşte çocuklara 3 rakamının öğretildiği sayfa:

Heute ist Gemüsetag. Es gibt Kartoffelsuppe. Drei Kinder haben Küchendienst. Eins schneidet, eins kocht, eins deckt den Tisch. Hm, das wird lecker! Wenn Mama Paul um drei abholt, muss er unbedingt davon erzählen. Bugün sebze günü. Yemekte havuç çorbası var. Mutfakta üç çocuk görevli. Biri kesiyor, biri pişiriyor, biri masayı kuruyor. Mmm, çok lezzetli olacak bu çorba. Annesi Paul'ü saat üçte aldığına ona mutlaka bu çorbadan bahsetmeli³¹.

Tablo 5: Çocuk Şiir Kitapları

Almanca Adı	Türkçe Adı	Yayınevi ve Yılı
Ausgewählte Gedichte	Seçme Şiirler	Köln, Önel Verlag 1991, 163 s.
Das Kummerrad	Dertli Dolap (Yunus Emre Şiirleri)	Frankfurt a. M., Dağyeli Verlag, 1986, 144 s.

Çocuk kitapları içerisinde şiir kitapları da önem taşımaktadır. Şiir türünün tanıtılması ve çocukların şiirleri kolayca ezberleyebilmesi ve bunu gündelik hayatta kullanmaları dil gelişimlerini desteklemektedir.

Tablo 6: TEDA projesi çerçevesi içinde yayımlanan kitaplar

Almanca Adı	Türkçe Adı	Çevirmen	Yayınevi ve Yılı
Sing Dein Lied den Meeren	Şarkını Denizlere Söyle	A.Gillitz-Acar- A.Hoch	Önel Verlag, Köln, 2010,
Toto und sein Schirm	Toto ve Şemsiyesi	Monika Carbe	Önel Verlag, Köln, 2008, 136 s.
Pinguine können nicht flöten	Penguenler Flüt Çalamaz	S.Adatepe	Önel Verlag, Köln, 2008, 139 s.
Der kleine Eidechse	Küçük Kertenkele	Talisa Kinderbuch Verlag	Talisa Kinderbuch Verlag OHG 2006, 16 s.
Tomurcuk und die rose Katze	Tomurcuk ve Pembe Kedi	Sibylle Çiznel	Önel Verlag, Köln, 2010
Vom Ararat nach Zelve Anatolien erzählt	Ağrı'dan Zelve'ye Anadolu Anlatıyor	S. Adatepe	Schulbuchverlag Anadolu GmbH, 2008, 59 s.
Die Wolke im Hochhaus	Gökdelene Giren Bulut	Mine Merdman	Anadolu Verlag, 2008, 29 s.
Der Mann, der sogar die Sonne repariert	Güneşi Bile Tamir Eden Adam	S. Adatepe	Anadolu Verlag, 2010.
Aladins geschwaetzige Wasserrohre	Alaaddin' in Gezeze Su Boruları	S. Adatepe	Anadolu Verlag, 2010.
Das Hochhaus im wald	Ormandaki Apartman	Talisa Kinderbuch Verlag	Talisa Kinderbuch Verlag OHG 2006, 16 s.

Der freche Amsel	Yaramaz Trafik Lambası	Pervin Tongay	Talisa KinderbuchVerlag OHG, 2008, 16 s.
Wer wird König der Vögel?	Kuşlar Kralı Kim Olacak?	Sabine Adatepe	Anadolu Verlag, 2007, 35 s.
Der Nagel	Köprü Olmak İsteyen Çivi	Sabine Adatepe	Freie Akademie Verlag, 2008, 78 s.
Die Geheimnisse von Kapadokien	Kapadokya'nın Sırları	Şeniz Önel	Önel Verlag, 2008.
Die Turteltaube der Kuckucksuhr	Guguklu Saatin Kumrusu	Sara Heigl	Önel Verlag, 2008.
Die magische Kappe	Sihirli Şapka	Christel Schütte	Önel Verlag, 2009.

Resim 2: TEDA projesi çerçevesi içinde yayımlanan kitaplara ait bazı görseller

TEDA Projesi kapsamında Almanya'daki, yayın evleriyle ve çevirmenlerle yapılan sözleşmeler sonunda çocuk yazınına ait kitapların sayısı yaklaşık seksen kadardır. Bunlardan bazıları rastgele olarak yukarıda sıralanmıştır.

Bulgaristan'da Yaşayan Türkler Tarafından Yayımlanan Çocuk Kitapları

Bulgaristan'da oluşan yazılı Türk çocuk yazınının gelişimi, bu ülkedeki Türkçe eğitimin faaliyetleri ile yakından ilişkilidir. Bulgaristan'daki Türk eğitim tarihine bakıldığında, Türkçe eğitimin güçlendiği dönemlerde Türk çocuk yazınının da gelişme gösterdiği görülmektedir. Bulgaristan Türklerinin kısmen Osmanlı Devleti himayesinde olduğu Bulgar Prenslük Dönemi'nde ve Türk okullarının özerkliğini koruduğu bilinmektedir. Bulgar Krallık Dönemi'nin ilk yıllarında Türk okulları için yayımlanan çocuk kitapları, o yıllarda hareketli bir çocuk yayıncılığı olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Bulgaristan'da Türkçe eserler yayımlayan Türk basımevlerinin başlıcaları olan "Çikago", "Şumnu", "Terakki", "Tefeyyüz", "Havadis", "Ümid", "Güneş", "Balkan", "Tuna", "Hurşid", "Deliorman", "Ahali" matbaalarında Türk okulları için basılan ders kitaplarında Bulgaristan Türk çocuk yazınının ilk yazılı örneklerine yer verilmiştir. Bulgaristan'da Türkçe eğitim ile Türk

Çocuk Yazını arasındaki ilişkiyi açıklamada örnek gösterilebilecek diğer bir durum, Türkçe eğitimin serbest olduğu 1944 sonrası gelişen Sosyalist Dönem'in ilk yıllarında görülmektedir. 1950'li yıllarda "Narodna Prosveta (Halk Eğitimi Yayınevi)" nin Türkçe yayınlar bölümünde devlet tarafından birçok Türkçe ders kitabı ile Bulgaristanlı Türk şair ve yazarların eserleri basılmıştır³². Bu bağlamda incelenen 72 adet kitap arasından rastgele seçilen 30 adet çocuk kitabından bazıları şunlardır:

Tablo 7: Bulgaristan Türklerince Yayımlanan Çocuk Öykü ve Masal Kitapları³³

Şair veya Yazar Soyadı-Adı	Eser Adı ve İçeriği	Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı
Ahmedova, Nadiye	"Solmayan Karanfil" (Çocuk Hikâyeleri) "Mavi Kordelalı Güvercin" (Çocuk Hikâyeleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1965, 92 s. Sofya: Narodna Prosveta, 1964, 84 s.
Raşidof, İshak	"Dostlar ve Düşmanlar" (Manzum Çocuk Hikâyeleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1967, 80 s.
Tolstoy, Lev Nikolayeviç	"Çocuk Hikâyeleri" (89 Kısa Masal ve Öykü)	Sofya: Narodna Prosveta, 1957, 140 s
Yakubof, İsmail	"Gece İmtihanı" (Uzun Çocuk Hikâyesi)	Sofya: Narodna Prosveta, 1968, 88 s.
Karaliyçef, Angel	"Masal Dünyası"	Sofya: Narodna Prosveta, 1958, 224 s.
Puşkin, Aleksandır S.	"Çocuk Masalları" (Manzum Masallar)	Sofya: Narodna Prosveta, 1957, 88 s.
Çavuş, İsmail A.	"Her Gün Bir Hediye"	Sofya: Başmüftülük Yayınları, 2012, 84 s.
Köse, Hüseyin	"Bir Deste Gelincik"	Razgrad: Hoşgörü Yayınları, 2006, 80 s.
Tahsin, Muharrem	"Güllü Testi" "Gel Kulağına Söyleyim" "Saksağanların Büyük Sevinci"	Sofya: Filiz Yayınları, 2001, 75 s. Yyy.: Phosphorus Advertising Agency, 1996, 64 s. Sofya: Filiz Yayınları, 1999, 72 s.
Kazım Memiş	"Açıl Uzak"	Sofya: Narodna Prosveta, 1968, 76 s.
Yakubof, İsmail	"Gece İmtihanı"	Sofya: Narodna Prosveta, 1968, 86 s.

Çocukluğumuzdan belki de en çok akılda kalan büyüklerimizden dinlediğimiz öykü ve masallardır. Yukarıdaki tabloda Akgün³⁴ tarafından derlenen yaklaşık 114 tane çocuk öykü ve masal kitaplarının içerisinden rastgele belirlenen kitaplara tanıtma amacı ile yer verilmiştir.

Resim 3: Bulgaristan Türklerince yayımlanan çocuk öykü kitaplarına ait bazı görseller

Tablo 8: Bulgaristan Türklerince Yayımlanan Çocuk Şiir ve Şarkı Kitapları

Şair veya Yazar Soyadı-Adı	Eser Adı ve İçeriği	Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı
Bayramof, Sabahattin	"Çocuklara Şiirler" (Çocuk Şiirleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1966. 92 s.
Çavuşef, Mehmet	"Yol Verin" (Çocuk Şiirleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1969, 74 s.
Hüseyinof, Niyazi- Çavuşef, Mehmet	"Çocuklara Şiirler" (Çocuk Şiirleri Antolojisi)	Sofya: Narodna Prosveta, 1955, 104 s.
Mehmedof, Nevzat	"Üç Beygir" (Çocuk Şiirleri) "Ayı Dayı" (Çocuk Şiirleri) "Deniz" (Çocuk Şiirleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1967, 67 s. Sofya: Narodna Prosveta, 1959, 32 s. Sofya: Narodna Prosveta, 1966, 48 s.
Şerifof, Ahmet	"Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri" (Çocuk Şiirleri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1965, 111 s.
Timişef, Ahmet	"Çocuk Şiir ve Hikâyeleri" (Antoloji)	Sofya: Narodna Prosveta, 1960, 112 s.
Şerifof, Ahmet-Bayramof, Sabahattin	"Gençlik Şarkıları" (Bulgarcadan Çeviri)	Sofya: Narodna Prosveta, 1960. 108 s.
Dinef, Dimitr	"Çocuklara Şarkılar" (Türkçe ve Bulgarca Çocuk Şarkıları)	Sofya: Narodna Prosveta, 1965. 96 s.
Raşit, İshak	"Dostlar ve Düşmanlar"	Sofya: Narodna Prosveta, 1967, 80 s.
Sait, Aliş	"Kırık Fidanın Sesi" "Gülen Güneş" "Direnin Çocuklar"	Kırcaali: Rodopi- Eood Yayınevi, 1996, 40 s. Kırcaali: Rodopi- Eood Yayınevi, 1996, 29 s. Kırcaali:(Yayınevi Belirtilmemiş) 2004, 48 s.
Sali, Nefize Habip	"Şifa Çiçeği"	Kırcaali: Rodopi- Eood Yayınevi, 1997, 60 s.
Şerefli, Ahmet Şerif	"Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri" "Vatan Sevgisi" (Antoloji)	Sofya: Narodna Prosveta, 1965, 110 s. Sofya: Narodna Prosveta, 1966, 164 s.
Timişef, Ahmet (Haz.)	"Çocuk Şiir ve Hikâyeleri" (Antoloji)	Sofya: Narodna Prosveta, 1960, 112 s.

Resim 4: Bulgaristan Türklerince yayımlanan çocuk şiir kitaplarına ait bazı görseller

Bulgaristan Türk yazarlarının şiir türüne önem verdikleri ve bu türde eserler verdikleri bilinmektedir. Bu şiirlerde yer alan temaların aile, din, doğa sevgisi, eğitim-öğretim, millet sevgisi bu başlık altında da anadil, asimilasyon, ötekileştirme, göç ve göçmenlik, sosyalizm ve vatan sevgisi olduğu görülmektedir³⁵.

Tablo 9: Bulgaristan Türklerince Yayımlanan Çocuk Piyesleri

Şair veya Yazar Soyadı-Adı	Eser Adı ve İçeriği	Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı
Samarcieva, Mariya-Şerifof, Ahmet	"Piyoner ³⁶ Sahnesi" (9 Şiir, 6 Şarkı, 4 Piyes, 19 Oyun ve Dans)	Sofya: Narodna Prosveta, 1958, 150 s.
Bayramof, Sabahattin	"Çocuk Piyesleri"	Sofya: Narodna Prosveta, 1959. 51 s.
Tatarlı, İbrahim	"Piyonerlere Sahne Materyalleri"	Sofya: Bulgaristan Komünist Partisi Yayınevi, 1953, 121 s.

Bulgaristan Türkleri tarafından tiyatro türüne ait ürünler de yazılmıştır. Yukarıda bunlardan birkaçına yer verilmiştir.

Türkiye’de Gelişen Bulgaristan Türkleri Çocuk Yazını

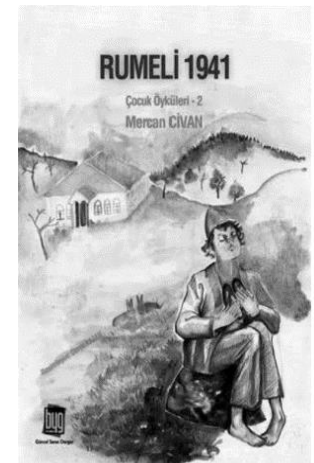
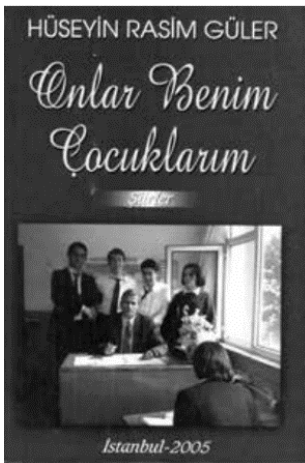
Geçmişten günümüze Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye gerçekleştirdikleri göçler büyük oranda zorunlu gerçekleşmiş, devlet destekli göçlerdir. Bulgaristan’dan Türkiye’ye göçen Türklerin Türkiye’de meydana getirdiği ve önemli bir bölümü çocuk yazını eserlerinden oluşan yazınsal ürünler, Bulgaristan Türkleri çocuk yazınının Türkiye’de gelişen kolunu meydana getirmektedir. Büyük oranda 1989 göçü sonrasında gelişme gösteren bu yazının temsilcileri Bulgaristan’da doğmuş, eğitim almış, meslek sahibi olmuş ve göç sonucunda Türkiye’ye gelmiş yazınsal kişiliklerdir. Göç ve yazın ilişkisi, yazın sosyolojisi bağlamında ayrı bir inceleme alanıdır. Azınlık yazınlarının nerelerde, nasıl oluştuğu ve incelemesinin hangi yöntemlerle yapılacağı noktasında Bulgaristan Türkleri çocuk yazını belirgin bir örnektir. Bulgaristan Türkleri yazınının önemli temsilcilerinin büyük bölümü en yoğunu "1989 Göçü" olmak üzere söz konusu göçler ile Türkiye’ye göç etmiştir.

Bulgaristan Türkleri Çocuk Yazını için Türkiye, iki bakımdan önemlidir. Bunlardan ilki söz konusu yazın kapsamında değerlendirilebilecek çocuk yazını eserlerinin birçoğunun Türkiye’de yayımlanmış olmasıdır. İkincisi ise Bulgaristan Türkleri çocuk yazını üzerine bilimsel anlamında hazırlanan ilk çalışmaların Türkiye’de yapılmış olmasıdır³⁷. Türkiye’de Bulgaristan Türkleri çocuk yazını hakkında araştırma ve incelemesi yayımlanan ilk bilim adamı Nimetullah Hafız’dır. Araştırmacının "*Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1944-1984*" başlıklı üç ciltlik eserin ilk iki cildi 1987’de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır. Eserin aynı başlığı taşıyan üçüncü cildi ise 1989’da yayımlanmış olup, bu ciltte çocuk yazını eserlerine yer verilmiştir. Nimetullah Hafız bu antolojide kendileri hakkında bilgi vermediği 14 Bulgaristan Türkü şair ve yazarın çocuk şiirlerine ve öykülerine yer vermiştir³⁸. Türkiye’de Bulgaristan Türkleri çocuk yazını alanındaki en kapsamlı çalışma Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy tarafından hazırlanan "*Bulgaristan Türk Çocuk Edebiyatından Örnekler*" adlı çalışmadır. Bu eser, bir antoloji olmasının yanında çalışmanın "Giriş" kısmında Bulgaristan’da sözlü ve yazılı Türk çocuk yazını hakkında 6 sayfalık ön bilgi yer almıştır. Yenisoy’un antolojisinde diğer antolojilerdekilerden daha fazla yazar ve şaire yer verilmiştir. Türkiye’ye göç eden şair ve yazarların Türk edebiyatı çevrelerince tanınması da göçü takip eden yıllarda gerçekleşmiştir. Örneğin; Bulgaristan Türkleri çocuk yazınının en güçlü kalemlerinden, Türkiye’de 2009 yılında vefat eden Latif Karagöz’ün çocuklar için yazdığı "*Kon Kon Kelebek*" adlı hikâye kitabı T.C. Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmış ve ayrıca şairin çocuk şiirleri Türkiye’deki birçok çocuk dergisinde yer almıştır³⁹. Türkiye’ye göç etmiş Bulgaristan Türkü şair ve yazarlar ile çocuk yazınına yönelik verdikleri eserlerden bazı örnekler şunlardır:

Tablo 10: Türkiye'ye Göç Eden Bulgaristan Türklerince Yayımlanan Çocuk Şiir ve Öykü Kitapları

Şair veya Yazar Soyadı-Adı	Eser Adı ve İçeriği	Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı
Adalı, Süleyman	Bir Damla Sevgi (Çocuk Şiirleri)	Kocaeli: Özel Gebze Eğitim Matbaacılık, 2005, 104 s.
Atasoy, Ahmet Emin	Sevgi Denizi (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Nesin Yayıncılık, 2011, 92 s.
Cebeci, İsa	Çocuk ve Fidan (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Balkan Türklerinin Sesi Yayınları, 1997, 80 s.
Civan, Mercan	Rumeli 1941 (Çocuk Öyküleri 1)	Antalya: Baygenç Ajans Yayınları, 2015, 64 s.
Civan, Mercan	Rumeli 1941 (Çocuk Öyküleri 2)	Antalya: Baygenç Ajans Yayınları, 2015, 56 s.
Cumalı, Mehmet Arslan	Bir Demet Goncagül (Çocuk Şiirleri)	Tekirdağ: Pruva A.Ş., 1998, 70 s.
Çavuş, Mehmet	Burcu Burcu (Çocuk Şiirleri)	Tekirdağ: Tuna Dergisi Yayınları, 1997, 116 s.
Fuat, Nevzat Mehmet	Türkçe Abece (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Yön Matbaacılık, 2004, 24 s.
Güler, Hüseyin Rasim	Kardelen (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Balkan Türklerinin Sesi Yayınları, 1997, 80 s.
Kalkan, Şaban M.	Turnalar (Çocuk Şiirleri)	İzmir: Ayhan Matbaası, 1997, 61 s.
Karagöz, Latif	Küpelı Kuzu (Çocuk Öyküleri)	İzmir: Anadolu Matbaası, 2002, 48 s.
Özgür, Süleyman	Düşlerim Gerçek Olsa (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Tuna Yayınları, 2001, 56 s.
Yunus, Celil	Yağ Yağ Yağmur (Çocuk Şiirleri)	Eskişehir: Çınar Yayıncılık, 2000, 48 s.
Fuat, Nevzat Mehmet	Sihirli Sayılar (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Yön Matbaacılık, 2004, 26 s.
Karagöz, Latif	Önce Vatan (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Yayınevi belirtilmemiş, 1996, 32 s.
Karagöz, Latif	Doğru Çengel (Fabllar)	Tekirdağ: Pruva Ajans Basın Yayın Ambalaj San. Tic. A.Ş., Basım yılı belirtilmemiş, 64 s.
Karagöz, Latif	Üç Güvercin (Çocuk Şiirleri)	İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2005, 64 s.
Karagöz, Latif	Okula Koş (Çocuk Şiirleri)	İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2007, 32 s.
Fuat, Nevzat Mehmet	Deniz (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Yön Matbaacılık, 2004, 48 s.
Fuat, Nevzat Mehmet	Çiçekler ve Böcekler (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Yön Matbaacılık, 2006, 32 s.
Kalkan, Şaban M.	Sağlık Alfabesi (Çocuk Şiirleri)	İzmir: Kibatek Yayınları, 2010, 59 s.
Karagöz, Latif	Bayrak Çocuklar (Çocuk Şiirleri)	İstanbul: Kuşak Ofset, 1993, 32 s.
Karagöz, Latif	Kon Kon Kelebek (Çocuk Şiirleri)	Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, 105 s.

Resim 5: Türkiye'ye göç eden Bulgaristan Türklerince yayımlanan çocuk şiir ve öykü kitaplarına ait bazı görseller:

Bu çalışma ile Çocuk Yazını bağlamında Türk nüfusunun Türkiye dışında yoğun olarak yaşadığı ülkelerin başında gelen Almanya ve Bulgaristan örneğinde Türk yazar ve şairler tarafından *öteki kavramının* izlerinin sürülebildiği çocuk kitaplarının genel olarak tanıtılması amaçlanmıştır. Göçmen kavramı adı altında birleşen iki ülkedeki Türk yazar ve şairlerinin yayımlanmış olduğu toplam 100 kitap, orijinal adları, Türkçe adları, çevirmenleri, yayın yılı ve yayınevi belirtilerek listelenmiştir. Ayrıca çocuk kitapları türlerine göre gruplandırılarak verilmiştir. Almanya’da yayımlanan kitaplar incelendiğinde hikâye kitaplarının oran olarak daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Şiir türünde daha az sayıda kitap yayımlandığı dikkati çekmektedir. Bir başka dikkat çekici noktada iki dilli kitapların yayımlanmasıdır. Türkçenin yeni nesillere aktarımı konusunda bu tür kitapların varlığı önem taşımaktadır.

Almanya’da doğan Türk çocukları için ana dilini öğrenme ve geliştirme konusunda çeviri kitapları da ayrı bir önem arz etmektedir. Bu kapsamda TEDA projesiyle gerek Türk edebiyatçıların eserlerinin çevirisine gerekse Almanya’da yaşayan Türk yazar ve şairlerimiz tarafından çok sayıda çocuk kitabı üretilmesine çaba gösterilmiştir. Bulgaristan’da yayımlanan çocuk kitapları incelendiğinde şiir türünde yayımlanmış çocuk kitapların sayısının diğer türlere göre fazla olduğu görülmektedir. Almanya’da yayımlanan çocuk kitaplarından farklı olarak çocuklar için yazılmış piyes ve şarkı kitaplarının varlığı dikkat çekmektedir. Çalışmanın oluşturulma aşamasında literatür taramasında, her iki ülke örneğinde çocuk kitapları ile ilgili kapsamlı çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile bu eksikliğin az da olsa giderilmesi yönünde katkı sağlaması beklenmektedir.

Göçmen Çocuklarının Yazını başlığı altında incelenen çocuk kitaplarında özellikle dikkat çeken başka bir konu da Akgün’ün aktarımında yer alan bilgilere göre Bulgaristan Türk yazarları tarafından yazılan çocuk şiir kitaplarında tema olarak göç ve göçmenlik, asimilasyon, ötekileştirme konularının seçilmesi, küçük yaştan itibaren tarih bilincinin oluşmasına ve Türk kimliğinin varlığı konusuna dikkat çekilmek istenmesine katkı sağlamak şeklinde yorumlanabilir. Buna ilave olarak bazı çocuk öykü kitaplarında *öteki kavramı* asimilasyon ve Türklere uygulanan zorunlu göç çoğu kez sadece ileti olarak okura yansıtılmıştır. Bunun sebebini ise çocuğa görelilik ilkesinin korunmasına dikkat edilmiş olmasıdır. Ayrıca zorunlu göçle birlikte Türkiye’ye gelen yazar ve şairler de çocuk şiir ve öykülerinde göç ve göçmenlik konularını sıklıkla işlemişlerdir. Daha önce de ifade edildiği üzere aslında burada tanıtılan çocuk kitapları hayatı, hayallerini, umutlarını *ötekinin* gözünden *ötekini* çocuklarına anlattıkları, yazında öteki kavramına iyi birer örnek teşkil etmektedirler.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

¹ TDK, 2005: 770.

² Temur, M.& Ertem, İ. S. Çocuk Edebiyatında Göç ve Göçmenlik. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9(2), 451-466, 2019.

³ Sever, S. Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık, 2003.

⁴ Bulut, S. Çocuk Edebiyatına Sığınanlar: Zorunlu Göç Öyküleri. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(14), 383-410, 2018.

⁵ <http://tdk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

⁶ Sağlam, T. Ç., & Yaşar, M. Teoride, Pratikte Ve Araştırmalarda Öteki Ve Ötekileştirme. Electronic Turkish Studies, 12(3), 2017; s. 140

⁷ Şahin, S. Edebiyatıta “Öteki” ve Sevinç Çokum Örneği-Bizim Diyar, Hilâl Görününce, Ağustos Başağı ve Çırpıntılar Romanlarında “Öteki”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 153-170, 2011.

- ⁸ Şahin, S. Edebiyatta "Öteki" ve Sevinç Çokum Örneği-Bizim Diyar, Hilâl Görününce, Ağustos Başağı ve Çırpıntılar Romanlarında "Öteki". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 153-170, 2011; s. 154
- ⁹ Milas, H. Türk Romanı ve "Öteki". *Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000.
- ¹⁰ Milas, H. Türk Romanı ve "Öteki". *Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000; s. 7
- ¹¹ Şahin, S. Edebiyatta "Öteki" ve Sevinç Çokum Örneği-Bizim Diyar, Hilâl Görününce, Ağustos Başağı ve Çırpıntılar Romanlarında "Öteki". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 153-170, 2011; s. 154.
- ¹² Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; s. 44
- ¹³ Bilkan, A. F. Çocuk edebiyatı-kavram ve mahiyet. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 10(104-105), 1-7., 2005; 104-105.
- ¹⁴ Gürel, Z., Temizyürek, F., & Şahbaz, N. K. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap, 2007; s. 23
- ¹⁵ Yalçın, A.& Aytaş, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008; 19.
- ¹⁶ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; s. 45.
- ¹⁷ Gürel, Z., Temizyürek, F., & Şahbaz, N. K. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap, 2007; 236-237.
- ¹⁸ Yalçın, A.& Aytaş, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008; s. 22.
- ¹⁹ Yalçın, A.& Aytaş, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008, 22.
- ²⁰ Gürel, Z., Temizyürek, F., & Şahbaz, N. K. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap, 2007; 237.
- ²¹ Yalçın, A.& Aytaş, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008, 22-26.
- ²² Yalçın, A.& Aytaş, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008, 22-26.
- ²³ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; 47-48.
- ²⁴ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; s. 102.
- ²⁵ Baudach 1981: 320 aktaran: Özyer, N. *Federal Almanya'da ve Türkiye'de Gençlik Edebiyatı Üzerine*. Ankara: Gündoğan, 1994; s. 60-61.
- ²⁶ Gözaydın, N. Almanya'da ve Güncel Alman Edebiyatında Türkler. *Türk Dili*, (651), 195-202, 2006; s. 859-860.
- ²⁷ Çalışma ile ilgili verilerin elde edilmesinde Prof. Dr. Nevzat GÖZAYDIN (2015) 'ın *Almanya'da Türk Çocukları İçin Kitaplar Türk Dili Dergisi*'nde yayımlanan çalışmasından yararlanılmıştır. Yayınlan çocuk kitapların türlerine ayrılarak tablolştırılması makale yazarı tarafından yapılmıştır.
- ²⁸ Özyer, 2015: 864.
- ²⁹ Özyer, 2015: 865
- ³⁰ bkz. <https://renk-magazin.de>. (Erişim Tarihi: 25.05.2021).
- ³¹ Özyer, N. 2015: 867.
- ³² Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; 52.
- ³³ Çalışma ile ilgili verilerin elde edilmesinde Doç. Dr. Atif Akgün (2016)'ün *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları 'ndan yararlanılmıştır. Tablolarda ilgili eserden rastgele seçilen veriler aktarılmıştır.
- ³⁴ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016.
- ³⁵ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; s. 191.
- ³⁶ "Piyoner" kelimesi, Bulgaristan'da Sosyalist Dönem'de ilköğretim çağındaki öğrenciler için kullanılmış ideolojik bir adlandırmadır. Özellikle sosyalist çocuk şiirlerinde "çocuk" yerine "piyoner" adlandırması sıklıkla tercih edilmiştir (bkz. Akgün, 2016: 43).
- ³⁷ Akgün, 2016: 65.
- ³⁸ Hafız, 1995: aktaran: Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; 65.
- ³⁹ Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016; 67.

KAYNAKÇA

- Akgün, A. *Bulgaristan Türkleri Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Bengü Yayınları, 2016.
- Bilkan, A. F. Çocuk edebiyatı-kavram ve mahiyet. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 10(104-105), 1-7., 2005.
- Bulut, S. Çocuk Edebiyatına Sığınanlar: Zorunlu Göç Öyküleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 383-410, 2018.
- Can, Ö. Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ile Alman Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nın Dünü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi Sayı: 95, (M.31 -48)*, 2000.
- Gözaydın, N. Almanya'da ve Güncel Alman Edebiyatında Türkler. *Türk Dili*, (651), 195-202, 2006.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., & Şahbaz, N. K. Çocuk Edebiyatı. Ankara: Öncü Kitap, 2007.
- Milas, H. Türk Romanı ve "Öteki". *Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Özyer, N. *Federal Almanya'da ve Türkiye'de Gençlik Edebiyatı Üzerine*. Ankara: Gündoğan, 1994.
- Sağlam, T. Ç. & Yaşar, M. Teoride, Pratikte Ve Araştırmalarda Öteki Ve Ötekileştirme. *Electronic Turkish Studies*, 12(3), 2017.
- Sever, S. Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık, 2003.
- Sözlük, T. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Şahin, S. Edebiyatta "Öteki" ve Sevinç Çokum Örneği-Bizim Diyar, Hilâl Görününce, Ağustos Başağı ve Çırpıntılar Romanlarında "Öteki". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 153-170, 2011.
- Temur, M. & Ertem, İ. S. Çocuk Edebiyatında Göç ve Göçmenlik. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 451-466, 2019.
- Yalçın, A.& Aytas, G. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2008.
- <http://tdk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 03.06.2021).
- <https://renk-magazin.de>. (Erişim Tarihi: 25.05.2021).

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

Acla Journals: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 30 Ara 2021

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support